

Bukovinian State
Medical University

ВДНЗ України «Буковинський
державний медичний університет»

Ștefan cel Mare University
of Suceava

Сучавський університет імені
Штефана чел Маре

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУСПІЛЬНИХ НАУК ТА ІСТОРІЇ МЕДИЦИНИ

AKTUALINI PYTANNIA SUSPILINIH
NAUK TA ISTORII MEDITSINI
(APSNIM)

CURRENT ISSUES OF SOCIAL
STUDIES AND HISTORY OF
MEDICINE

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ
ОБЩЕСТВЕННЫХ НАУК
И ИСТОРИИ МЕДИЦИНЫ

ENJEUX ACTUELS DES SCIENCES
SOCIALES ET DE L'HISTOIRE DE
LA MEDECINE

Спільний українсько-румунський науковий журнал
Joint Ukrainian-Romanian scientific journal

2018, 2 (18)

<i>Журнал засновано в 2013 р. Перереєстровано 27.07.2015 р. у Міністерстві юстиції України (Свід. № 21495-11295ПП – Сер. КВ)</i>	<i>Journal started publishing in 2013 year. Re-registered in the Ministry of Justice of Ukraine 27.07.2015 p (Cert.of registr. № 21495-11295ПП – Ser. KB)</i>
<i>Журнал включено до Переліку наукових фахових видань України з історичних (Наказ МОН України № 515 від 16.05.2016р.) та філологічних наук (Наказ МОН України № 1222 від 07.10.2016 р.)</i>	<i>Journal is on the List of Scientific Professional publication of the Ministry of Education and Science of Ukraine, entitled to publish main results of dissertations in different fields of Historical sciences (order № 515 of 16.05.2016) and Philological sciences (order № 1222 of 07.10.2016)</i>

President: Dr. of Medicine, Prof. **Taras Boychuk** (Bukovinian State Medical University)

Editors-in-Chief: Dr. of History, Prof. **Stefan Purici** (Ștefan cel Mare University of Suceava)
Dr. of History, Prof. **Antoniuy Moysey** (Bukovinian State Medical University)

Executive Editors: Ph.D., Assoc. Prof. **Antonina Anistratenko**, responsible for the electronic version of the journal
Ph.D., Lecturer **Lilia Roman** (Bukovinian State Medical University)
Ph.D., Lecturer **Harieta Mareci Sabol** (Ștefan cel Mare University of Suceava)

Editors Assistants: Ph.D., Associate Prof. **Inha Tymofijchuk** (Bukovinian State Medical University)
Ph.D., Lecturer **Vasile M. Demciuc** (Ștefan cel Mare University of Suceava)

Executive secretaries: Lecturer **Iryna Kaizer**, Lecturer **Tetyana Nykyforuk**

Responsible for the electronic version on the OJS platform and DOI identifier: Liliya Petrichko
Responsible for the Bibliographic description of the references: Svitlana Tulevska

INDEXING: Index Copernicus – 73,78 (2016) | Infobase Index – 2,8 (2016) | MIAR – 2,8 (2016) | SRJIF – 3,98 (2017) | JICIndex – 0,110 (2017)

Journal was registered in the international scientometric and bibliographical database Index Copernicus, Directory of Open Access Journals (DOAJ), Ulrichs Web, Erih Plus, Scientific Indexing Services, eLibrary, Index of Turkish Education, Infobase Index, OAJI, World Cat, Directory of Research Journals Indexing (DRJI), Sherpa/Romeo, Scientific Journal Impact Factor (SJIF), Information Matrix for the Analysis of Journals (MIAR), Journals Factor (JF), International Institute of organized research (I2OR), Journals Impact Factor, International Innovative Journal Impact Factor (IIJIF), Rootindexing, Science Research Journal Impact Factor (SRJIF), JICIndex, was published in database: Google Scholar, SCIARY WorlWide Elibrary (SUA), Central and Eastern European Online Library (Germany).

Editorial Board:**Social sciences:**

Associate Prof. **Gennadii Kazakevych**, Dr. of History, Taras Shevchenko Kyiv National University (Ukraine);
 Prof. **Michel Kerautret**, Dr. of History, Ecole des Hautes études en sciences sociales (Paris, France);
 Prof. **Zenon Kohut**, Dr. of History, Alberta University (Edmonton, Canada);
 Prof. **Oleksandr Kurochkin**, Dr. of History, M. Rylskiy Institute of Art, Folklore and Ethnology, Academy of Sciences (Kyiv, Ukraine);
 Chief Research Worker **Elisaveta Kvilincova**, Dr. of History, Institute of Cultural Heritage, Academy of Sciences (Chisinau, R. Moldova);
 Prof. **Yuri Makar**, Dr. of History, Academician of the Ukrainian Academy of History, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (Ukraine);
 Senior Research Associate **Paul Meerts**, Dr. of History, Institute of International Relations Clingendael (The Hague, Netherlands);
 Prof. **Olimpia Mitric**, Dr. of History, Ștefan cel Mare University of Suceava (Suceava, Romania);
 Prof. **Georghe Onișor**, Dr. of History, Ștefan cel Mare University of Suceava (Suceava, Romania);
 Associate Prof. **Florin Pintescu**, Dr. of History, Ștefan cel Mare University of Suceava (Suceava, Romania);
 Academician **Stepan Pavliuk**, Dr. of History, Director of the Institute of Ethnology, Academy of Sciences (Ukraine);
 Academician **Anna Skrypyk**, Dr. of History, Director of the Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology, Academy of Sciences (Kyiv, Ukraine);
 Prof. **Andrzej Wawryniuk**, Dr. of History, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Cholmie (Poland);
 Prof. **Vitaliy Dokash**, Dr. of Philosophy, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (Ukraine);
 Prof. **Mychailo Marchuk**, Dr. of Philosophy, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (Ukraine);
 Prof. **Sorin Tudor Maxim**, Dr. of Philosophy, Ștefan cel Mare University of Suceava (Suceava, Romania);
 Prof. **Diego Sanches Mecka**, Dr. of Philosophy, National University of Distance Education (Madrid, Spain);
 Assoc. Prof. **George Neamtu**, Dr. of Philosophy, Ștefan cel Mare University of Suceava (Suceava, Romania);
 Prof. **Ivan Ostaschuk**, Dr. of Philosophy, Bukovinian State Medical University, M.P. Dragomanov National pedagogical University (Ukraine);
 Assoc. Prof. **Bogdan Popoveniuc**, Dr. of Philosophy, Ștefan cel Mare University of Suceava (Suceava, Romania);
 Assoc. Prof. **Nina Zoriy**, Ph. D. of Philosophy, Bukovinian State Medical University (Ukraine);
 Prof. **Bertrand Badiou**, Dr. Of Philosophy, Ecole normale supérieure (Paris, France);
 Prof. **Piotr Borek**, Dr. of Philology, Head of the Polish Philology Institute Krakiv Pedagogical University (Poland);
 Prof. **Mircea A. Diaconu**, Dr. of Philology, Ștefan cel Mare University of Suceava (Suceava, Romania);
 Assoc. Prof. **Evelina-Mezalina Graur**, Dr. of Philology, Ștefan cel Mare University of Suceava (Suceava, Romania);
 Prof. **Adam Falowski**, Dr. of Philology, Head of the East Slavic Philology Institute Jagiellonian University (Poland);
 Prof. **Roma Franko**, Dr. Of Philology, University of Saskatchewan (Canada);
 Assoc. Prof. **Simona-Aida Manolache**, Dr. of Philology, Ștefan cel Mare University of Suceava (Suceava, Romania);
 Prof. **Hanna Martynova**, Dr. of Philology, Bohdan Chmelnytskyi Cherkasy National University (Ukraine);
 Prof. **Nagy Rodica-Măriora**, Dr. of Filology, Head of the Scientific library in Ștefan cel Mare University of Suceava;
 Prof. **Antoaneta Olteanu**, Dr. of Philology, Bucharest University (Romania);
 Assoc. Prof. **Oleksandr Rak**, Ph. D. of Philology, Bukovinian State Medical University (Ukraine);
 Prof. **Nataliya Rusnak**, Dr. of Philology, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (Ukraine);
 Chief Research Worker **Anna-Maria Sorescu-Marinkovich**, Dr. of Philology, Balkan Institute at Serbian Academy of Sciences and Art (Belgrad);
 Assoc. Prof. **Nadia Laura Serdenciuc**, Dr. of Educational Sciences, Ștefan cel Mare University of Suceava (Suceava, Romania).

History of medicine:

Assoc. Prof. **Carmen Cornelia Bălan**, Dr. of Psychology, Ștefan cel Mare University of Suceava (Suceava, Romania);
 Prof. **Vasyl Cheban**, Dr. of Medicine, Bukovinian State Medical University (Ukraine);
 Dr. med. Dipl.-Psych, MBA, **Gerhardt Dammann**, Chief of Psychiatrische Klinik Münsterlingen and the psychiatric services Thurgau (Switzerland);
 Prof. **Alexander Fediv**, Dr. of Medicine, Bukovinian State Medical University (Ukraine);
 Prof. **Oleksandr Ivashiuk**, Dr. of Medicine, Bukovinian State Medical University (Ukraine);
 Prof. **Yuzef Podguretski**, Dr. of Psychology, Opole University (Poland);
 Prof. **Alfred Prits**, Dr. of Psychology, Pres. of World Psychology Union, Head of Psychotherapy and Psychoanalysis Institute in Vienna (Austria);
 Prof. **Viktor Tashchuk**, Dr. of Medicine, Bukovinian State Medical University (Ukraine);
 Prof. **Dmytro Tyntyuk**, Dr. of Medicine, Chisinau State University of Medicine and Pharmacy N.Testemitsu (R. Moldova);
 Prof. **Bohdan Vasylevskiy**, Dr. of Medicine, Chief of Psychosomatik Institute (Warsaw, Poland);
 Prof. **Konstantin Yetso**, Dr. of Medicine, Chisinau State University of Medicine and Pharmacy N.Testemitsu (R. Moldova).

Актуальні питання суспільних наук та історії медицини. Спільний українсько-румунський науковий журнал. Серія "Історичні науки" || Current issues of Social studies and History of Medicine. Joint Ukrainian-Romanian scientific journal. Series "Historical science"/ Редколегія: Т. Бойчук, Ш. Пуріч, А. Мойсей. Чернівці–Сучава: БДМУ. 2018. № 2 (18). 149 с.

ISSN: 2311-9896; EISSN 2411-6181

The actual problems of world history, history of Ukraine, history of religion, ethnogenesis and traditional culture of peoples, archeology, philosophy, linguistics, literature and history of medicine are investigated in the journal. The journal is the international edition according to the sphere of extension and geography of the authors.

The publication is aimed at the higher educational institutions, academic institutes, and cultural institutions staff.

ББК 60я53+5г.я43

The journal is published in paper and electronic version with the resolution of the academic council of Higher State Educational Establishment of Ukraine "Bukovinian State Medical University" (Decision № 6. Date 22.02.2018).

The authors are responsible for the selection, accuracy of given information, citations, proper names, geographical names and other data.

Publishing: 2-4 issues a year. Languages: Ukrainian, Russian, English, French.

Address: Ukraine, 58000, Chernivtsi, Heroiv Maidanu str., 3, Department of Social Sciences and Ukrainian Studies.
 Tel.: (0372) 520871. **E-mail:** snim@bsmu.edu.ua; society@bsmu.edu.ua

The electronic version of the journal is available on the Web sites: <http://apsnim.bsmu.edu.ua>; <http://doaj.org> (Directory of Open Access Journals); <http://www.irbis-nbuv.gov.ua> (Scientific periodicals of National V. Vernadskij library web-site); <http://scholar.google.com.ua> (Google Scholar); <http://e-apsnim.bsmu.edu.ua> (OJS).

**ФУНДАМЕНТАЛІЗАЦІЯ НАУКОВОГО НАПРЯМКУ –
ЦІЛЕСПРЯМОВАНОГО ОРГАНІЧНОГО СИНТЕЗУ НА
КАФЕДРІ ЗАГАЛЬНОЇ ХІМІЇ (ПЕРІОД 1953-1976 РР.)****Раїса СТАДНІЙЧУК, Михайло БРАТЕНКО,****Олеся ПЕРЕПЕЛИЦЯ**ВДНЗ України «Буковинський державний
медичний університет», Чернівці (Україна)
bratenko@gmail.com; perepelutsya.olesia@gmail.com**FUNDAMENTALIZATION OF A NEW SCIENTIFIC DIRECTION –
THE TARGETED ORGANIC SYNTHESIS AT THE DEPARTMENT
OF GENERAL CHEMISTRY (YEARS 1953-1976)****Raisa STADNIYCHUK, Mykhaylo BRATENKO,****Olesya PEREPELYTSYA,**Higher State Education Establishment of Ukraine «Bukovinian State
Medical University», Chernivtsi (Ukraine)
ORCID ID: 0000-0001-6849-0948, RESEARCHER ID C-2682-2017
ORCID ID: 0000-0003-4912-3696; RESEARCHER ID L-5086-2016

Стаднийчук Раїса, Братенко Михайл, Перепелиця Олеся. Фундаменталізація наукового напрямку - целенаправленого органічного синтезу на кафедрі загальної хімії (період 1953 – 1976 гг.). Цель исследования. В статье на основании архивных документов, публикаций в научной литературе высветлен период деятельности кафедры медицинской и фармацевтической химии с 1953 по 1976 годы: кадровый состав, материально-техническая база, научные направления и исторически значимые результаты научных исследований. **Методология.** В ходе исследования использован метод ретроспекции и сравнительного анализа. **Научная новизна.** Впервые проанализирован конкретный вклад сотрудников кафедры в развитие научного направления в области органической химии - целенаправленного синтеза потенциально фармакологических веществ, что способствовало возрастанию авторитета Черновицкого медицинского института в научном мире. **Выводы.** В статье описан этап фундаментализации научного направления кафедры, касающегося целенаправленного органического синтеза биологически активных веществ.

Ключевые слова: Черновицкий государственный медицинский институт, кафедра общей химии, А. И. Лопушанский, научная деятельность.

Вступ. Зростання й поширення авторитету вищого навчального закладу, особливо медичного спрямування, пов'язане з авторитетом науковців, які вносять свій внесок у розвиток науки та підготовку фахівців. Вагомим досягненням в історії Чернівецького медичного інституту (ЧМІ) став синтез нових лікарських засобів, застосування яких у медичній практиці є актуальним і сьогодні. Цими здобутками вуз зобов'язаний плідній праці науковців вузу, зокрема співробітників кафедри загальної хімії.

Постановка проблеми. Опис історичного періоду з 1953 по 1976 рр. щодо діяльності кафедри загальної хімії в історіографічній літературі є малочисельним і поверхневим. Архівні дані не введені у науковий обіг, що спонукало нас до висвітлення цього періоду, який відзначився в історії кафедри синтезом нових лікарських засобів.

Мета дослідження: ознайомити медичну спільноту з етапами становлення кафедри загальної хімії за період 1953 - 1976 рр. та розкрити значення впливу особистості А. І. Лопушанського на фундаменталізацію наукового напрямку кафедри в області органічної хімії - спрямованого органічного синтезу потенційно фармакологічних речовин.

Використані історичний, бібліографічний та системний методи аналізу. Джерелами дослідження слугували матеріали фонду Державного архіву Чернівецької області (ДАЧО), архівного фонду БДМУ, кафедри медичної та фармацевтичної хімії та особистого архіву асистента кафедри Раїси Федорівни Стаднійчук.

Основна частина. У 1953 році кафедру загальної хімії на постійній основі очолив доцент Андрій Іванович Лопушанський¹ (див. рис. №1). Під керівництвом доц. А. І. Лопушанського впродовж 1953-1976 рр. пра-

¹ Народився 30 листопада 1909 року в м. Хотин Хотинського уїзду Бессарабської губернії (нині м. Хотин Чернівецької області) у багатодітній сім'ї робітника-муляра. Після закінчення лицею м. Хотина працював учителем у початковій школі до вступу у 1930 р. в Ясський університет (Румунія). У літній період працював муляром, давав приватні уроки. З 1934 по 1935 рр. числився на дійсній службі в 53-му піхотному полку румунської армії. У 1936 р. закінчив із відзнакою хімічний факультет за спеціальністю хімік-викладач, у 1938 р. - хіміко-технологічний факультет за спеціальністю інженер-хімік. У студентські роки був членом антифашистської організації студентів, за що неодноразово був арештований. З 1941 по 1947 рр. працював інженером-хіміком на різних підприємствах Української і Казахської союзних республік. На Казахському нафтокомбінаті (м. Гур'єв) брав участь у розробці і впровадженні у виробництво методу деемульгації нафти. Нагороджений медаллю «За доблесну працю у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 рр.». У 1947 р. прийнятий на посаду старшого лаборанта лабораторії фізичної та колоїдної хімії кафедри біологічної хімії Чернівецького медичного інституту. У вересні 1948 р. переведений на посаду виконуючого обов'язки асистента кафедри, а в 1949 р. – призначений помічником декана. У 1953 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Окиснювальновідновні процеси в тканинах експериментальних ран і вплив на них сечовини». У цьому ж році призначений на посаду т.в.о. завідувача кафедрою загальної хімії, з 1955 р. – обраний за конкурсом на цю посаду, з 1956 р. – доцент кафедри загальної хімії. У 1976 р. захистив докторську дисертацію. За його керівництва підготовлено чотири кандидатські дисертації Ф. В. Лапшина, В. П. Денисенко, В. В. Удовичької, К. Г. Ташука.

Рис. № 1. Лопушанський Андрій Іванович .

Рис. № 2. Колектив кафедри загальної хімії (8.03.1965 р.). Верхній ряд (зліва направо): зав. каф. А. І. Лопушанський, доц. Ф. В. Лапшин. Нижній ряд (зліва направо): доц. В. П. Денисенко, лаб. О. Н. Перкель, лаб. О. Мичковська, ас. Г. І. Шнаревич, ас. В. В. Удовицька.

цювали асистенти: Ф. В. Лапшин (з 1963 р. - доцент), В. П. Денисенко (з 1969 р. - доцент), Р. Ф. Стаднійчук (з 1967 р.), А. Є. Рудько (з 1967 р.), К. Г. Ташук (з 1968 р., з 1970 р. – старший викладач, з 1976 р. – доцент), П. В. Присяжнюк (з 1974 р.), Л. С. Костюк (з 1975 р.); старші лаборанти: Г. І. Шнаревич (1957-1975 рр., з 1961 – асистент, з 1971 р. – ст. викладач), В. В. Удовицька (з 1958 р., з 1962 до 1974 рр. – асистент), Д. З. Попівчук (з 1958 р., з 1966 р. – асистент), Л. Н. Галічанська-Крешук (до 1970 р.), С. Д. Федоряк (з 1965 р.), Л. І. Шеїна (з 1966 р.), С. С. Бобик (С. С. Бабич) (з 1968 р.), лаборанти: О. Н. Перкель, Е. Е. Віталь, К. О. Швидка, О. Мичковська, С. К. Сереброва; технічний працівник Д. І. Никофор (див. рис. №2)^{2,3}.

На початку 1953 р. кафедра розташовувалася на четвертому поверсі теперішнього адміністративного корпусу (Театральна площа, 2). На кафедрі викладались дисципліни: неорганічна хімія та аналітична хімія. У лютому 1959 р. на кафедру загальної хімії був переданий курс органічної хімії з кафедри біологічної хімії⁴. Курси лекцій із: загальної хімії читав доц. А. І. Лопушанський, хімії елементів - доц. Ф. В. Лапшин, органічної хімії - доц. А. І. Лопушанський і доц. В. П. Денисенко. У 1970 р. на кафедру був переданий курс фізичної та колоїдної хімії. У зв'язку з цим на кафедру були переведені доц. П. Я. Сівер (відповідальний за курс), ас. Є. В. Капралова, викл. С. Д. Федоряк. Штат кафедри на кінець 1970 р. складав 16 осіб: зав. каф. А. І. Лопушанський, доценти: П. Я. Сівер, Ф. В. Лапшин, В. П. Денисенко, ст. викл. К. Г. Ташук, асистенти: Є. В. Капралова, Г. І. Шнаревич, В. В. Удовицька, викладачі: Д. З. Попівчук, С. Д. Федоряк, ст. лаборанти: Л. І. Шеїна, С. С. Бабич, Р. Ф. Стаднійчук, Л. М. Гебрин, лаб. О. Н. Перкель, технічний працівник Д. І. Никофор (див. рис. № 3).

З появою нового завідувача наукова робота кафедри значно поживилась у двох основних напрямках. Продовжено дослідження фізико-хімічних і бальнеологічних властивостей мінеральних вод Буковини, результати яких висвітлені у дисертаційних дослідженнях

Рис. № 3. Засідання кафедри (1970 р.)
Справа наліво: лаб. С. С. Бобик, доц. Ф. В. Лапшин, ас. Г. І. Шнаревич, ас. Л. І. Шеїна, зав. каф. доц. А. І. Лопушанський, ст. лаб. С. Д. Федоряк, ас. К. Г. Ташук, ас. Є. В. Капралова, лаб. Л. М. Гебрин

А. С. Швець «Вміст йоду в питних водах Чернівецької області в зв'язку з ендемією зобу» (1957 р., канд.), Ф. В. Лапшина «Фізико-хімічна характеристика мінеральних вод Северної Буковини» (1959 р., канд.), а також у двох монографіях: «Мінеральні води і курорти Буковини» (Ф. В. Лапшин, 1965 р.), «Бальнеологічні здравниці Радянської Буковини», (Ф. В. Лапшин, П. С. Христенко, 1967 р.). Доц. Ф. В. Лапшином відкрито і досліджено близько 100 мінеральних джерел Чернівецької області, що посприяло розвитку під-приємств промислового розливу мінеральних вод, зокрема, "Буковинської". "Брусницької". "Кельменецької", "Валякузьминської", а також санаторію в с. Брусниця та реабілітаційного відділення лікарні в с. Щербинці. Також в області аналітичної хімії була зроблена робота «Комплексные соединения марганца (II) с цитратами и тартратами» (1961 р., Шнаревич Г. І., канд.), а в області фізичної хімії – робота «Исследование каталитических и электрических свойств сурьмянистого кадмия» (Костюк Л. С., 1970 р., канд.). Одночасно на кафедрі загальної хімії велась позапланова робота по синтезу гангліоблокуючих речовин, фармакодинаміка яких досліджувалась

²Chernivtsi State Archive (DACHO), Fond N. R-938, Op. 5, Case N. 64, ark. 122-124 [In Ukrainian].

³Arkhir BDMU, Fond N. R-398, Op. 1, Case N. 63., ark.156-157 [In Ukrainian].

⁴DACHO, Fond N. R-938, Op. 5, Case N. 28, 46 ark. [In Ukrainian].

на кафедрі фармакології. Доц. А. І. Лопушанський разом із співробітниками кафедри біологічної хімії також продовжував наукову роботу щодо вивчення стимуляторів регенерації тканин⁵.

Пріоритетним напрямком досліджень, з яким пов'язані роботи більшості співробітників кафедри, був синтез та вивчення біологічно активних сполук - похідних четвертинних амонійних солей. У середині 50-х років А. І. Лопушанським синтезована нова речовина – нітрогексоній гексоній (гексонат), дослідження фармакологічної дії якої вивчав доц. М. Л. Тараховський⁶. Отримані результати засвідчили, що синтезована речовина не має переваг перед препаратами, які вже є в арсеналі сучасної медицини. Подальші дослідження А. І. Лопушанського, В. П. Денисенко⁷ і В. В. Удовичька привели до одержання нових двочетвертинних солей із високою антибактеріальною дією. Окрім з них (етоній, тіоній), як засвідчили роботи Г. Т. Пісько⁸, пройшли клінічні випробування і знайшли практичне застосування в медицині. Зокрема, після ґрунтовних семирічних клінічних випробувань 23 лютого 1968 р. Фармакологічним Комітетом був затверджений для застосування в медичній практиці препарат етоній, хімічна назва якого - етилен-1,2-біс (диметиламінодецилацетату) дихлорид (синтез - В. П. Денисенко, фармакологія - Г. Т. Пісько). Саме завдяки наполегливості та ентузіазму В. П. Денисенко та Г. Т. Піська, етоній визнаний Державним Комітетом у справах винаходів і відкриттів (авторське свідоцтво № 1202870/34-16) (див. рис. №4). Пізніше препарат тіоній також був впроваджений у ветеринарну практику й застосовувався при пневмонії у свиней та великої рогатої худоби.

Вивченню етонію та інших синтезованих В. П. Денисенко препаратів присвячені дослідження 17 кандидатських дисертацій, виконаних у Чернівцях, Одесі та Москві. На кафедрі було захищено 6 дисертацій в області органічної хімії: «Синтез двочетвертинних солей производных етилен- и гексаметилендиамин и исследование их свойств» (Денисенко В. П., 1961 р., канд.), «Хлорарилрование и арирование стиролов и некоторые превращения продуктов реакции» (Ташук К. Г., 1966 р. канд.), «Синтез и изучение свойств новых биологически активных соединений в области четвертичных аммонийных солей» (Удовичька В. В., 1969 р., канд.), «Синтез и исследование четвертичных аммониевых соединений алифатического ряда и применение их в медицине» (Денисенко В. П., 1974 р., докт.), «Синтез и исследование продуктов конденсации трикарбонильных соединений с производными α - и γ -метилхинолина» (Присяжнюк П. В., 1975 р., канд.), «Дослідження в області двочетвертинних амонієвих солей жирного і циклічного ряду» (Лопушанський А. В., 1976 р., докт.). Авторські свідоцтва в області органічної хімії отримали В. П. Денисенко, А. І. Лопушанський, В. В. Удовичька, П. В. Присяжнюк, Р. Ф. Стаднійчук. Досягнення співробітників кафедри були оцінені на Всесоюзній виставці досягнень народного господарства СРСР дипломом другого ступеня, золотою (доц. В. П. Денисенко) та срібною (доц. Ф. В. Лапшин) медалями⁹.

Роботи доц. А. І. Лопушанського та ас. В. В. Удови-

цької щодо направленої синтезу і вивченню біологічної активності четвертинних амонієвих солей привели до відкриття і дослідження препаратів додеціонію та декаметоксину (синтез - А. І. Лопушанський і В. В. Удовичька; біологічна дія - Г. К. Палій), з яких останній пройшов клінічні випробування. Доц. Лопушанський А. у 1968 р. розробив новий спосіб синтезу декаметоксину з вітчизняної сировини, який згодом був запроваджений у виробництво на заводі хімреактивів у м. Черкаси. У 1971 р. був укладений госпдоговір по вивченню і одержанню гідразонів. Виконавцем госптеми були Р. Ф. Стаднійчук.

У цілому, співробітниками кафедри синтезовано понад двісті нових органічних сполук з класу четвертинних і двочетвертинних амонієвих солей. Дослідження антимікробної, антибактеріальної, антисептичної дії синтезованих на кафедрі хімії четвертинних та двочетвертинних амонієвих солей впродовж всього часу проводили на кафедрі мікробіології доценти Ю. Л. Волянський, Г. К. Палій, Г. А. Троян і К. І. Тищенко.

Окрім наукової роботи співробітники кафедри значну увагу приділяли підготовці фахівців, зокрема наукових кадрів. З 1965 р. на кафедрі розпочав роботу студентський науковий хімічний гурток. Члени гуртка готували реферативні доповіді, присвячені сучасним проблемам хімії, виконували експериментальні дослідження, пов'язані з напрямками науково-дослідної роботи кафедри. Так, студенти Ю. А. Акулова і С. А. Гаврилук допомагали асистенту В. В. Удовичькій у роботі по синтезу холестерину. Студентка Л. В. Юдик досить активно допомагала співробітникам кафедри Г. І. Шнаревич та В. В. Удовичькій у розробці методик виявлення йонів за кислотно-основною класифікацією для занять із якісного аналізу. Результати цієї роботи використовуються у викладанні аналітичної хімії донині. Мали місце і міжкафедральні студентські роботи. Так, студент М. І. Домановський виконував роботу щодо визначення мікроелементу Цинку в біологічних системах під керівництвом викладачів кафедр загальної хімії та гістології.

У 1967 р. аудиторний фонд кафедри загальної хімії було розширено за рахунок кафедри марксизму-ленінізму. У зв'язку з цим співробітники кафедри провели реорганізацію окремих приміщень: обладнали 4 навчальних лабораторії, гідрохімічну лабораторію, лабораторію органічного синтезу, вагову кімнату, асистентську, препарататорську і два кабінети - завідувача кафедрою і доцента. На кафедрі встановлено 6 витяжних шаф.

Окрім наукової та навчально-методичної роботи колектив кафедри приділяв значну увагу розповсюдженню наукових і політичних знань серед населення м. Чернівці та районів області. Крім читання лекцій, співробітники кафедри виконували ряд доручень товариства «Знання» по рецензуванню лекцій і допомозі товариству в організації «шкіл знання» на місцях на громадських засадах. З 1964 р. колектив кафедри займався громадською роботою по ліквідації безграмотності в селі Колініквіці (Чернівецька область). А. І. Лопушанський був членом правління обласного філіалу Всесоюзного хімічного товариства ім. Д. І. Менделєєва. У 1975 р. кафедра загальної хімії була визнана кращою серед інших ка-

⁵ Архив BDMU. Fond N. R-398. Op. 39, Case N. 33, ark. 69-73 [In Ukrainian].

⁶ Доцент кафедри фармакології ЧМІ.

⁷ В. П. Денисенко - відомий науковець у галузі аналітичної, органічної та фармацевтичної хімії. Автор понад 100 наукових праць, з яких 26 авторських свідоцтв. У 1974 р. перейшла на роботу в Чернівецький державний університет ім. Ю. Федьковича на посаду завідувачої кафедри аналітичної хімії, де пропрацювала до 1980 р. Померла через тяжку хворобу.

⁸ Доцент кафедри фармакології ЧМІ.

федр інституту за винахідницьку і патентно-ліцензійну роботу¹⁰. У 1976 р. доц. А. І. Лопушанський вийшов на пенсію.

Отже, за 23 роки завідування кафедрою А. В. Лопушанським співробітниками кафедри видано 2 монографії, отримано 11 авторських свідоцтв, надруковано понад 200 наукових статей. Науковцями кафедри загальної хімії було синтезовано понад двісті нових органічних речовин, похідних четвертинних амонієвих солей, азотистих гетероциклічних основ та фосфонієвих сполук, вивчено їх фізико-хімічні властивості, розроблено умови виділення, очистки. Серед них речовини, які знайшли своє застосування як високоефективні протимікробні засоби. Дослідження Ф. В. Лапшина стали науковим підґрунтям розробки та освоєння мінеральних джерел і лікувальних грязей у Чернівецькій області. Без сумніву, цей період в історії кафедри загальної хімії був у науковому плані фундаментальним і плідним. Такий значний науковий здобуток не можливий без організаторських здібностей завідувача кафедрою. Андрій Іванович Лопушанський мав глибокі знання не лише з фахових, але й з інших дисциплін, зокрема, з біологічної хімії, біології, фізіології, володів вільно п'ятьма мовами. Дисциплінований, вимогливий до себе і навколишніх, користувався авторитетом серед колег та студентів. Впродовж багатьох років педагогічної роботи Андрій Іванович прищепив любов до професії не одній тисячі спеціалістів, навчав любити життя і бути відданим своїй справі. Будучи спокійною, урівноваженою і порядною людиною, у своїх колегах цінував працьовитість, відданість професії, комунікабельність, уміння розв'язувати проблеми. Не перекладав своїх обов'язків на колег, ніколи не загострював стосунків у колективі, не терпів підлабузництва, наклепництва, обмовлянь, лицемірства, вмів вислухати думку інших, не нав'язував свого бачення розв'язку проблем, але остаточне рішення приймав самостійно з врахуванням усіх «за» і «проти». Саме таким запам'ятався Андрій Іванович Лопушанський одному з авторів статті Раїсі Федорівні Стаднійчук. Його значний вклад у справу підготовки і виховання молодих спеціалістів, вагомі результати в пошуку нових лікарських засобів сприяли значним власним та колективним науковим досягненням в області органічної та фармацевтичної хімії.

Висновки. Упродовж 1953-1976 рр. сформувалась відома в Україні та за її межами наукова школа синтезу нових протимікробних засобів. Загальне визнання отримали наукові розробки вчених А. І. Лопушанського, В. П. Денисенко, В. В. Удовицької, що сприяло зростанню і поширенню авторитету науковців Чернівецького медичного інституту.

Перспективи подальших розвідок. У подальших дослідженнях автори планують ввести в наукових обіг архівні дані щодо історичного періоду кафедри загальної хімії з 1976 по 1985 рр., який у науковій літературі висвітлений недостатньо.

Stadnychuk Raisa, Bratenko Mykhaylo, Perepelytsya Olesya. Fundamentalization of a new scientific direction - the targeted organic synthesis at the Department of General Chemistry (years 1953-1976). The aim of study: A paper is based on some archive documents and other publication and it deals with activities of the Department of General Chemistry in the years 1953-1976. **Methods of investigation:** historical, biographic and sis-tematic analysis. **Scientific novelty:** The staff of the Department, equipment involved in the investigations and main directions of the work are addressed. A personal contribution of each worker into scientific activities in the field of organic chemistry related to the targeted synthesis of the substances with possible pharmaceutical

activity is analyzed. It was a highly resultative and productive time and more than 200 derivatives of the quaternary ammonium salts, nitric heterocyclic bases and phosphonium derivatives were synthesized while their physicochemical properties were determined. Finally, the most effective conditions for their synthesis and purification were elaborated. Some examples from this array have been approved as medicines and are still used in regular medical practice (ethonium, thionium, decametoxine, dodeconium and some others), which ensured high scientific authority of Chernivtsi Medical Institute. Serious scientific achievements were backed by effective scientific cooperation between local scientists and workers of other Departments of the Institute. Dozens of scientific theses have been successfully presented. For instance, 17 PhD and 5 DSs theses were presented in the fields of pharmaceutical, chemical and medicinal science on the ground of the compounds synthesized by Assoc. Prof. V. P. Denysenko. The 1st degree diploma, one gold (Assoc. Prof. V. P. Denysenko) and one silver (Assoc. Prof. F. V. Lapshyn) medals were awarded to the Department's members at the all-USSR Exhibition of Achievements of the National Economy. Scientific activities of F. V. Lapshyn in Analytical Chemistry has generated further investigations of mineral water sources and therapeutic muds of Chernivtsi region. This gave a push to development of such mineral water brands as "Brusnytska", "Bukovynska", "Kelmenetska", "Valea Cosmin", sanatorium in Brusnytsya and rehabilitation section in vil. Scherbyntsi. Two monographs were published, 11 authorship certificates received and more than 200 scientific papers printed by the Department's staff during chairmanship of A. I. Lopyshansky. **Conclusions.** The paper deals with a stage of fundamentalization of the scientific field related to the targeted organic synthesis of some bioactive compounds at the department.

Key words: Chernivtsi State Medical Institute, Department of General Chemistry; A. I. Lopyshansky; Scientific Activity

Стаднійчук Раїса, кандидат хімічних наук, асистент кафедри медичної та фармацевтичної хімії Вищого державного навчального закладу України «Буковинський державний медичний університет». Автор більше 50 наукових та навчально-методичних праць.

Stadnychuk Raisa, Ph.D. in Chemistry, assistant of the Department of Medical and Pharmaceutical Chemistry of the Higher State Educational Institution of Ukraine "Bukowina State Medical University". Author of more than 50 scientific and educational works.

Братенко Михайло, доктор хімічних наук, професор, завідувач кафедри медичної та фармацевтичної хімії Вищого державного навчального закладу України «Буковинський державний медичний університет». Наукові інтереси: функціоналізовані піразолі – синтез та властивості. Автор більше 160 наукових та навчально-методичних праць. Серед них публікації в 6 країнах за межами України.

Bratenko Mykhaylo, Doctor of Chemical Sciences, Professor, Head of the Department of Medical and Pharmaceutical Chemistry of the Higher State Educational Institution of Ukraine "Bukowina State Medical University". Scientific interests: functionalized pyrazoles - synthesis and properties. Author of more than 160 scientific and educational works. Among them there are publications in 6 countries outside of Ukraine.

Перепельця Олесь – кандидат біологічних наук, доцент кафедри медичної та фармацевтичної хімії Вищого державного навчального закладу України «Буковинський державний медичний університет». Наукові інтереси: екологія рослин, методика викладання хімічних дисциплін. Має більше 70 наукових та навчально-методичних праць. Серед них публікації в 4 країнах за межами України.

Perepelytsya Olesya, is a candidate of biological sciences, an associate professor of the department of medical and pharmaceutical chemistry of the State Higher Educational Institution of Ukraine "Bukowina State Medical University". Scientific interests: ecology of plants, methodology of teaching of chemical disciplines. Has more than 70 scientific and educational works. Among them there are publications in 4 countries outside of Ukraine.

Received: 20.04.2018

Advance Access Published: June, 2018